

“HMK. md. 150/1'e göre usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde dosyanın işlemiden kaldırılmasına karar verilir. Yine HMK. md. 150/4'e göre dosyası işlemiden kaldırılmış olan dava, işlemiden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurusu üzerine yenilenebilir. Yenileme dilekçesi, duruşma gün, saat ve yeri ile birlikte taraflara tebliğ edilir” denilmektedir.

Anayasa'nın 141. maddesinde “Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir” denilmek suretiyle davaların makul bir süre içerisinde bitirilmesi gerektiği açıkça düzenlenmiştir. Aynı şekilde HMK'nın 30. maddesinde “Hakim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür.” şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Anayasanın 36. maddesine göre “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı merciileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir” Anayasanın 36. maddesindeki bu düzenleme AİHS'nin 6. maddesinde de yer verilmiştir. AİHS'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının en önemli unsurlarından bir tanesi de “yargılamanın makul süre içerisinde bitirilmesi” ilkesidir. Bir yargılamanın adil olabilmesi her şeyden önce yargılamanın makul sürede bitirilmesini gerektirir. Tüm hak arayanlar için geçerli olan bu ilkenin amacı; uyuşmazlığın taraflarını yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmasına karşı korumak, uyuşmazlık konusu hakka bir an önce ulaşabilmelerini sağlamak ve tarafların, davanın nasıl sonuçlanacağı konusunda endişe ile yaşamalarını önlemektir.

Makul sürede yargılama yapılması, aynı zamanda delillerin hakkaniyete en uygun bir şekilde değerlendirilebilmesinin de garantisidir. Yargılamanın uzun sürmesi durumunda, tanıkların hafızaları zayıflayabilir, tanıklar bulunamayabilir, diğer deliller tahrip olabilir. Bu gibi olumsuz durumların önlenebilmesi için de makul sürede yargılamanın yapılması gerekmektedir.

Makul süre garantisine uyulup uyulmadığını değerlendirmede özellikle Devlete atfedilebilecek gecikmeler göz önünde bulundurulur. Çünkü Devlet, tüm idari ve adli makamların neden olduğu gecikmelerden sorumludur. AİHM, Devletlerin yasal sistemlerini, mahkemelerin AİHS 6/1. maddesinde yer alan şartlara makul bir sürede yargılama dahil olmak üzere uyacak şekilde düzenlenmekle görevli olduklarını belirtmiştir. AİHM kararlarına bakıldığında, çıkartılacak ortak sonuç şudur; Devlet, kendi idari ve yargısal organlarına atfedilecek gecikmelerden sorumludur. Devlet, bu konuda gerekli dikkati göstermek yükümlülüğündedir.

HMK. md. 150/4'de dosyası işlemiden kaldırılmış olan dava, işlemiden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içerisinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurusu üzerine yenilenebilir. Yenileme dilekçesi, duruşma gün, saat ve yeri ile birlikte taraflara tebliğ edilir denilmektedir. Özellikle kapsamlı dosyalarda taraf teşkili açısından yargılama yeterince uzamaktadır, tarafların çok olması yurtdışı tebligatların yapılmasının gerekmesi, hatta Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkan taraf için dava dilekçesi, tensip zaptı ve bunların

tercümesi yaptırıldıktan sonra yurt dışı tebligatı çıkartılması gibi durumlarda taraf teşkilinin sağlanması en az 1 yılı bulmaktadır. Uzun süren taraf teşkili aşamasından sonra davacı tarafından takip edilmeyen dosya HMK. md. 150. gereği işlemiden kaldırıldıktan sonra yenilenmesi halinde tekrardan bu aşamalardan geçilecek olması dosyaların yıllarca karara bağlanamamasına sebebiyet vermektedir. Her ne kadar bu duruma davacı taraf sebebiyet vermiş ise de duruşmaya katılma zorunluluğu olmayan davalı tarafın hakkı zayi olmakla beraber mahkemelerin de iş yükü artmaktadır. Davacının sebep olduğu bu durum davalının adil yargılama hakkını ihlal etmekte, davalının delillerinin uygun bir şekilde toplanması da engellenmektedir. Şöyle ki, özellikle tapu iptali ve tescili davalarında mahalli bilirkişi beyanları büyük önem arz etmektedir. Hatta çoğu dosyalarımızda doğrudan mahalli bilirkişi beyanları kararımızın dayanağını oluşturmaktadır. Ancak dosyanın işlemiden kaldırılması gibi usuli işlemler yargılamayı uzatmaktadır. Bu süre zarfında çoğu mahalli bilirkişi hayatını kaybetmekte, tanıkların olayla ilgili bilgileri zayıflamaktadır. Bu durum tarafların adil yargılama haklarını açıkça ihlal etmektedir.

Diğer yandan HMK. md. 150'de düzenlenen “dosyanın işlemiden kaldırılması” usuli işlemi taraflarca yargılama sonucundan kaçma şeklinde kötüye kullanılmaktadır. Şöyle ki uzun yargılamalar sonunda karar aşamasına gelen dosyalarda yargılamanın seyrinin aleyhine gittiğini anlayan davacı, davalının da katılmadığı hükmün açıklanacağı duruşmaya gelmeyerek dosyanın işlemiden kaldırılmasına neden olmaktadır. Her ne kadar bu gibi durumlarda yenileme usulü devreye sokulabilse de bu durum mahkemenin iş yükünü artırmakta, Anayasanın 141. maddesinde düzenlenen usul ekonomisine ters düşülmektedir.

Anayasa'nın 141. maddesi davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını yargının görevi olarak belirlemiştir. Ancak HMK. 150. maddesinde düzenlenen dosyanın işlemiden kaldırılmasına yönelik usuli işlemlerin uygulanması çoğu zaman hakimlerin Anayasanın 141. maddesi ile mahkemelerin verilen davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması görevini yerine getirmelerine engel teşkil etmektedir. HMK. md.150 hükmünün uygulanması en azından hakimnin takdirine bırakılırsa hakimlerin usul ekonomisini gözetmeleri daha da kolaylaşacaktır. Her ne kadar HMK. md.150 ile getirilen dosyanın işlemiden kaldırılması usulü yargılamanın hızlandırılması için getirilmiş ise de; yukarıda sayılan nedenlerle bu işlevini çoğu zaman yerine getirememektedir. Bu düzenlemenin yerine misal olarak “duruşmaların üç defadan fazla mazeretsiz olarak katılmayan davacının davası hakkında davanın açılmamış sayılmasına karar verilir” şeklinde bir düzenlemenin getirilmesi yargılama faaliyetlerini daha da hızlandıracaktır.

Tüm bu nedenlerle HMK.nun 150. maddesinin 1. fıkrasındaki “Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde dosyanın işlemiden kaldırılmasına karar verilir” hükmü, HMK. 150. maddesinin 2. fıkrasındaki “ ... veya dosya işlemiden kaldırılır” ibaresi, 150. maddenin 4. fıkrasındaki “Dosyası işlemiden kaldırılmış olan dava, işlemiden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurusu üzerine yenilenebilir. Yenileme dilekçesi, duruşma gün, saat ve yeri ile birlikte taraflara tebliğ edilir. Dosyanın işlemiden kaldırıldığı tarihten başlayarak bir ay geçtikten sonra yenileme talebinde

bulunulursa, yeniden harç alınır, bu harç yenileyen tarafça ödenir ve karşı tarafa yüklenemez. Bu şekilde harç verilerek yenilenen dava, eski davanın devamı sayılır.” hükmü, HMK. 150. maddenin 5. fıkrasındaki “İşlemden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde yenilenmeyen davalar, sürenin dolduğu gün itibarıyla açılmamış sayılır ve mahkemece kendiliğinden karar verilerek kayıt kapatılır.” hükmü, HMK. 150. maddenin 6. fıkrasındaki “İşlemden kaldırılmasına karar verilmiş ve sonradan yenilenmiş olan dava, ilk yenilenmeden sonra bir defadan fazla takipsiz bırakılamaz. Aksi hâlde dava açılmamış sayılır.” hükmü Anayasanın 36. maddesinde düzenlenen “herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı merciileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir” hükmüne ve Anayasanın 141. maddesinde düzenlenen “davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir” hükmüne aykırı olduğu anlaşılarak aşağıdaki hüküm kurulmuştur.

HÜKÜM: Yukarıda açıklanan nedenlerle;

1- HMK.nun 150. maddesinin 1. fıkrasındaki “Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilir” hükmü, HMK. 150. maddesinin 2. fıkrasındaki “ ... veya dosya işlemden kaldırılır” ibaresi, 150. maddenin 4. fıkrasındaki “Dosyası işlemden kaldırılmış olan dava, işlemden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurusu üzerine yenilenebilir. Yenileme dilekçesi, duruşma gün, saat ve yeri ile birlikte taraflara tebliğ edilir. Dosyanın işlemden kaldırıldığı tarihten başlayarak bir ay geçtikten sonra yenileme talebinde bulunulursa, yeniden harç alınır, bu harç yenileyen tarafça ödenir ve karşı tarafa yüklenemez. Bu şekilde harç verilerek yenilenen dava, eski davanın devamı sayılır.” hükmü, HMK. 150. maddenin 5. fıkrasındaki “İşlemden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde yenilenmeyen davalar, sürenin dolduğu gün itibarıyla açılmamış sayılır ve mahkemece kendiliğinden karar verilerek kayıt kapatılır.” hükmü, HMK. 150. maddenin 6. fıkrasındaki “İşlemden kaldırılmasına karar verilmiş ve sonradan yenilenmiş olan dava, ilk yenilenmeden sonra bir defadan fazla takipsiz bırakılamaz. Aksi hâlde dava açılmamış sayılır.” hükmü Anayasanın 36. maddesinde düzenlenen “herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı merciileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir” hükmüne ve Anayasanın 141. maddesinde düzenlenen “davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir” hükmüne aykırı olduğu anlaşılarak somut norm denetimi yapılmasına yönelik olarak ANAYASA MAHKEMESİ'NE İTİRAZ YOLUNA BAŞVURULMASINA,

2- Başvuru kararına ilişkin 14/01/2016 tarihli duruşma zaptının onaylı örneği ile dava dilekçesi, tensip zaptı, 10/11/2014, 19/11/2015 tarihli duruşma zabıtlarının onaylı örnekleri ile mahkememizin 2012/276 esas sayılı dosyasına ait dizi pusulasının GÖNDERİLMESİNE karar verildi.”